

Стаття надійшла до редакції 06.04.15

УДК 378: 37.032

Резнік С.М.
Харків, Україна

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Педагогічна майстерність - це сукупність певних якостей, знань і вмінь викладача, що виступає запорукою успішного навчально-виховного процесу. Аналіз особливостей та складових педагогічної майстерності викладача - важлива та актуальна проблема педагогічної теорії і практики. Соціальна значущість педагогічної майстерності полягає у її визначному впливі на особистісний та професійний розвиток людини. Як зазначає І.А. Зязюн, "діяльність педагога-майстра характеризується педагогічною доцільністю за спрямованістю, індивідуально-творчим характером, за змістом і оптимальністю, за вибором засобів" [1, с. 52]. Отже, викладач, що володіє педагогічною майстерністю, найбільш доцільно та обґрунтовано, розуміючи характер та особливості педагогічного процесу та індивідуальності студента, обирає оптимальні зміст і засоби своєї діяльності, використовує індивідуальний підхід та здатен до творчості. Викладач як майстер своєї справи є одним з важливих факторів якісного засвоєння студентами знань і вмінь, певних моральних норм та цінностей.

Проблемами визначення сутності педагогічної майстерності, її діагностики та розвитку займалися такі вчені як І.А. Зязюн, Н.Г. Нікало, О.М. Пехота, О.Г. Романовський, С.О. Сисоева та ін. У той же час подальшого аналізу потребує визначення особливостей педагогічної майстерності на сучасному етапі суспільних перетворень.

Отже, *мета статті* і полягає у аналізі педагогічної майстерності викладача в умовах інформаційного суспільства.

У сучасному інформаційному світі проблема забезпечення якісної вищої освіти набуває все більшої гостроти. З одного боку, у системі освіти відбуваються корінні зміни, пов'язані із використанням інформаційних технологій, доступністю для широких верств населення результатів наукових досліджень та різноманітної навчальної інформації, електронної літератури, відеолекцій тощо. З іншого боку, викладачі та вчені відзначають, що загальною тенденцією освіти у різних країнах стає так звана "інфляція оцінок". Тобто декілька десятиліть тому рівень знань, за

який студенти сьогодні отримують чотири або п'ять, був би недостатнім для успішного навчання.

Отже, сучасні студенти мають більше можливостей для отримання вищої освіти, для самонавчання, для поглибленого вивчення навчального матеріалу, ніж їх ровесники раніше, але у той же час рівень знань студентів знижується. Причини даного явища можуть бути пов'язані і з масовізацією освіти, втраченою вищою освітою статусу елітарного, і з мотивацією сучасних студентів, і з умовами навчально-виховної діяльності, і з поширенням явища плагіату у тому числі "завдяки" використанню можливостей інформаційних технологій.

Отже, ми можемо спостерігати суперечливу ситуацію: з одного боку, мати вищу освіту - досить розповсюджена цінність, це популярно, світовою тенденцією є масовізація освіти, з іншого боку, бажання стати студентом не означає бажання оволодіти знаннями найкращим чином. Така ситуація не є характерною тільки для нашої країни. Е. Графтон наводить приклад дослідження у американських університетах. Студентів у першому семестрі та наприкінці другого року навчання просили прочитати тексти, в яких було викладено певну проблему з сфери бізнесу або політики та написати лист чиновнику з пропозицією її вирішення. За результатами дослідження „біля 45% студентів у вибірці за перші два роки навчання фактично ніяк не просунулися щодо уміння критично мислити, будувати складні судження і викладати свої думки в письмовому вигляді” [3, с. 276].

Як зазначає, Е. Графтон, „величезна безліч студентів приходять до університету, не відчуваючи особливого інтересу до своїх навчальних курсів... У підсумку для більшості з них університет - це не знання та вміння, а документ про освіту, диплом, що означає можливість влаштуватися на роботу” [3, с. 277].

Спостерігаючи українських студентів також можна відзначити, що поверховість, бажання докласти мінімум зусиль та отримати оцінку, „закрити” сесію, завершити навчання - є характерним для значної кількості з них. Ми можемо повторити за Е. Графтоном, що для значної кількості наших студентів метою навчання є не знання та вміння, а диплом про вищу освіту.

Цікаво, що така тенденція спостерігається саме в епоху інформатизації суспільства, і більшість студентів проводить значну частину свого часу в мережі Інтернет, що є майже невичерпним джерелом інформації. Проте дослідники, що аналізують сучасне суспільство та тенденції його розвитку (А. Барт, О. Бурякова, Т. Розак, Г. Шиллер) відзначають, що інформаційна революція сучасності зовсім не сприяє

знансвй, а, навпаки, перешкоджає їй. Тобто збільшення інформації зовсім не призводить до зростання знань. Як зазначає О. Бурякова, „інформаційний шум” стає основною перешкодою на шляху до продукування нових знань. На сьогоднішній день основною проблемою є не брак інформації, а її надлишок, негативний вплив якого відбивається як на рівні суспільної свідомості, так і індивідуальної. Неструктурованість, суперечливість, фрагментарність перманентного інформаційного потоку, що обрушується на свідомість людей, сприяє формуванню настільки ж суперечливої і фрагментарної картини світу” [4, с. 6].

Більш того, у деяких працях [4, 5, 6 та ін.] вказується, що в інформаційному суспільстві відбувається втрата цінності знання (у значенні, прийнятому в науці). Ж.-Ф. Ліотар наголошував, що знання не в науці і не в пізнанні, що знання - це не наука в суспільстві постмодерну [5]. Ж. Бодрийяр зазначає, що „інформація - не знання, а те, що змушує знати”, з точки зору понять „інформація” та „знання” він вказує, що „відбувається лише підміна одного слова іншим” і „надлишок знань байдуже розсіюється” [6].

О. Бурякова, аналізуючи праці постмодерністів робить висновок, що „розвиток сучасних інформаційних технологій не привело до розгортання знанієвої революції, воно породило особливу знакову реальність, що складається з безперервного потоку симулякрів, який людина не пізнає або розуміє, а на який емоційно реагує. У створеній віртуальній реальності поверховість стає основним принципом організації індивідуальної і суспільної свідомості, а пошук істинного знання приречений на провал, оскільки його просто не існує” [4, с. 7]. І далі: „у підсумку, інформаційні технології поступово ведуть до віртуалізації суспільства, підміняючи дійсність символічною реальністю” [4, с. 131].

Можна зазначити, що усвідомлене „повернення” студентів зі світу переважно віртуального у реальний дозволяє усвідомити значущість наукового знання з його принципами об’єктивності, раціональності, істинності, достовірності та ін. Це має бути свідомий вибір людини на користь не стільки емоційно позитивних переживань, поверховості, розваг, скільки інтелектуальної роботи, критичного аналізу, наукового пізнання. Це важливо ще й тому, що позиція людини від особи, що „поглинає інформацію” до позиції особи, що „пізнає світ” - це крок до осягнення засобами управління та самоуправління, це „щеплення” від сліпої маніпуляції.

Значну роль у розвитку навичок наукового пізнання, критичного аналізу, у розвитку позиції студента як суб’єкта, що активно пізнає світ, належить саме викладачу. Вирішення проблеми поверхового ставлення

студентів до своєї освіти, неякісного навчання можливе через успішне управління викладачами навчальним процесом та пізнавальною діяльністю студентів, через високий рівень педагогічної майстерності викладача.

Розглянемо деякі вимоги до викладача, що, вважаємо, є складовими його педагогічної майстерності. Ці вимоги поділимо на групи. До професіоналізму викладача можна віднести глибоке знання свого предмету, що відповідають новітнім науковим досягненням, володіння методикою викладання, вміння обирати та застосовувати необхідні методи, форми, засоби навчання, вміння організувати роботу студентів, застосовувати педагогічні підходи, принципи, закономірності, загальна ерудиція тощо. До мотиваційно-вольових якостей можна віднести любов до свого предмету, викладацької діяльності, бажання самовдосконалення, а також зацікавленість у особистісному і професійному розвитку своїх студентів, вміння надихнути, зацікавити студентів у навчанні, стимулювати їх до вивчення предмету та саморозвитку, вимогливість до студентів. Важливими є комунікативні якості педагога - це ораторська майстерність, поставлене мовлення, вміння розуміти особистість студента. Сила слова - могутня сила і педагог має ним володіти блискуче. У викладанні все важливо: гучність, швидкість мовлення, використання пауз, керування увагою слухачів, початок, закінчення всієї лекції або окремої промови тощо. Не менш важливими є й особистісна сфера викладача - володіння такими якостями, як стресостійкість, людяність, відповідальність, доброта, щирість, уважність, морально-етичні якості тощо.

Пасивна, споглядальна позиція студентів на заняттях стає перешкодою для глибокого розуміння й засвоєння ними нових знань, для формування професійної компетентності, тому одним із головних й найбільш складних завдань педагога-майстра, особливо в умовах інформаційного суспільства, є активізація розумової діяльності студента. Для цього педагогу необхідно володіти творчим, професійним, комунікативним, організаторським талантом, уміти відчувати аудиторію, використовувати найбільш доцільні в цьому випадку методи й прийоми роботи.

Вже давно доведеним фактом є те, що активізація пізнавальної діяльності, стимулювання навчання, зацікавленість студентів, підвищення ефективності освіти значною мірою залежить від методів навчання, які використовує викладач. І.А. Зязюн розглядав педагогічну техніку як засіб оволодіння педагогічною майстерністю, спосіб досягнення педагогічних цілей. Безумовно, викладач має добре володіти педагогічною технікою,

вміло застосовувати педагогічні технології. Саме слово «технологія» грецького походження: *techne* – мистецтво, майстерність, *logos* – поняття, навчання, знання, наука. Тобто технологія означає знання о майстерності. Але особливість педагогічної техніки полягає у її варіативності та індивідуальності застосування відповідно до даної конкретної ситуації, аудиторії, студента.

Робота педагога іноді вимагає від нього такого рівня творчості, що про педагогіку говорять саме як про мистецтво, про особливий рівень майстерності. У цьому контексті потрібно розглянути взаємозв'язок педагогічної майстерності та педагогічного лідерства.

Педагог-лідер - це, безумовно, справжній професіонал, що володіє педагогічною майстерністю на дуже високому рівні. Педагогічне лідерство - явище, що характеризує педагога не тільки як гарного організатора, що, безумовно, також важливо. Але якщо у характеристиці лідерства у бізнесі, менеджменті, у керівництві групою саме організаційний талант ставиться на перше та визначальне місце, то для характеристики лідерства у педагогіці є свої особливості. Педагогічне лідерство - це значною мірою інтелектуальне лідерство. Тобто педагог-лідер - це людина розумової праці, що перебуває у постійному процесі пізнання об'єктивної дійсності (більш глибоко природничої, технічної чи суспільної залежно від профілю діяльності). Це науковець, що глибоко аналізує та критично мислить. Але цього недостатньо для визначення педагогічного лідерства. Не менш важливим є "пробудження" у студентів здатності до наукового мислення, глибокого пізнання, якісного навчання, любові до своєї професії. Педагог-лідер не тільки сам пізнає, але й транслює знання для інших людей. І друге не менш важливе, ніж перше.

Особливо важливим саме в умовах інформаційного суспільства є створення викладачами особливого інтелектуального середовища, у якому студент активно розвивається і з точки зору людини, що "пізнає світ" і з точки зору професійної компетентності і з точки зору людяності та моральності. З цієї точки зору, особливою вимогою до педагогічної майстерності стає володіння викладачами лідерськими якостями.

Таким чином, педагогічна майстерність викладача в умовах інформаційного суспільства включає низку вимог, що можна поділити на групи: професіоналізм, мотиваційно-вольові, комунікативні, особистісні якості. Особливого значення набуває педагогічне лідерство, що є запорукою створення певного інтелектуального середовища у процесі навчання як визначного центру особистісного та професійного розвитку студентської молоді.

Список літератури: 1. Зязюн І. А. Психодіагностика педагогічної майстерності вчителя / І. А. Зязюн // Вісн. Житом.держ.універ. ім. І. Франка. - 2003. - №12. - С. 52-55. 2. Педагогічна майстерність: Підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривonos та ін.]; За ред. І. А. Зязюна. — К.: Вища шк., 1997. — 349 с. 3. Графтон Э. [Університети Америки: чому вони терплять поразку?](#) / Графтон Э. - Вопросы образования. - 2012. - № 2. - С. 273-284. 4. Бурякова О.С. Информационная и знаниевая революции: сравнительный анализ концепций: диссерт... к.филос.н.: спец. 09.00.08 "Философия науки и техники" / Бурякова О.С. - Ростов-на-Дону, 2011. - 145 с. 5. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Лиотар Ж.-Ф., пер. с французского Н. А. Шматко. - М.: АЛЕТЕЙЯ, 1998. - 160 с. 6. Бодрийяр Ж. Прозрачность зла / Ж. Бодрийяр; пер. с франц. Л. Любарской, Е. Марковской. - М.: Добросвет, 2000. - 387с.

Bibilijgraphy (transliterated): 1. Zyazyun I. A. Psykhodiahnostyka pedahohichnoyi maysternosti vchytelya / I. A. Zyazyun // Visn. Zhytom.derzh.univer. im. I. Franka. - 2003. - №12. - S. 52-55. 2. Pedahohichna maysternist': Pidruchnyk / [I. A. Zyazyun, L. V. Kramushchenko, I. F. Kryvonos ta in.]; Za red. I. A. Zyazyuna. — K.: Vyshcha shk., 1997. — 349 s. 3. Hrafton Э. Unyversytety Ameryky: pochemu ony terpyat porazhenye? / Hrafton Э. - Voprosy obrazovanyua. - 2012. - # 2. - S. 273-284. 4. Buryakova O.S. Ynformatsyonnaya y znanyevaya revoluytsyy: sravnitel'nyy analiz kontsepsyuy: dyssert... k.fylos.n.: spets. 09.00.08 "Fylosofyya nauky y tekhnky" / Buryakova O.S. - Rostov-na-Donu, 2011. - 145 s. 5. Lyotar Zh.-F. Sostoyanye postmoderna / Lyotar Zh.-F., per. s frantsuzskoho N. A. Shmatko. - M.: ALETEYYa, 1998. - 160 s. 6. Bodryyyar Zh. Prozrachnost' zla / Zh. Bodryyyar; per. s frants. L. Lyubarskoy, E. Markovskoy. - M.: Dobrosvet, 2000. - 387s.

Резнік С.М.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті проаналізовано педагогічну майстерність викладача в умовах інформаційного суспільства. Обґрунтовано, що педагогічна майстерність викладача включає низку вимог, які можна поділити на групи: професіоналізм, мотиваційно-вольові, комунікативні, особистісні якості. Особливого значення в умовах інформаційного суспільства набуває педагогічне лідерство. Воно є запорукою створення певного

інтелектуального середовища у процесі навчання як визначного центру особистісного та професійного розвитку студентської молоді.

Ключові слова: педагогічна майстерність, педагогічне лідерство, інформаційне суспільство.

Резник С.Н.

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

В статье проанализированы педагогическое мастерство преподавателя в условиях информационного общества. Обосновано, что педагогическое мастерство преподавателя включает ряд требований, которые можно разделить на группы: профессионализм, мотивационно-волевые, коммуникативные, личностные качества. Особое значение в условиях информационного общества приобретает педагогическое лидерство. Оно является залогом создания определенной интеллектуальной среды в процессе обучения как центра личностного и профессионального развития студенческой молодежи.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, педагогическое лидерство, информационное общество.

Reznick S.N.

PEDAGOGICAL SKILL OF TEACHERS IN THE INFORMATION SOCIETY

The article analyzes the pedagogical skills of the teacher in the information society. It is proved that the pedagogical skills of the teacher includes a number of requirements, which can be divided into groups: professionalism, motivation and willpower, communication and personal qualities. Of particular importance in the information society acquires pedagogical leadership. It is the key to creating a certain intellectual environment in the learning process as the center of personal and professional development of students.

Keywords: pedagogical skills, pedagogical leadership, information society.

Стаття надійшла до редакції 10.04.15

УДК 378:808.5

*Ріпко І.В., Середа Н.В.
Україна, м. Харків*

РОЛЬ ІНТОНАЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ У ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ ВИКЛАДАЧА

Постановка та актуальність проблеми. Аналізуючи сучасну теорію і практику мовленнєвої підготовки викладачів, можна стверджувати, що ще недостатньо вивчено та розроблено теоретичні засади формування у студентів мовленнєвої компетентності. Існує нагальна потреба опрацювання і поширення результатів відповідних досліджень і досвіду з цього напрямку в університетській освіті, об'єктивної оцінки пропонованих технологій навчання і вивчення можливих шляхів удосконалення якості професійної мовленнєвої підготовки випускників вищої школи. Саме тому, як ніколи актуальним є пошук ефективних рішень у сфері формування професійної мовленнєвої культури майбутніх викладачів вищої школи, вдосконалення механізмів мовленнєвої підготовки студентів.

Серед причин, що визначають актуальність зазначеної проблеми, слід віднести й соціальні, політичні, економічні чинники в країні та у ВНЗ України. Адже становлення України як демократичної держави, відмова від тоталітарних методів управління, інтеграція у світове співтовариство передбачають орієнтацію на особистість, на розвиток духовної та інтелектуальної культури суспільства. Вказані процеси обумовлюють пріоритетні напрями розвитку науки і освіти, серед яких вагоме місце посідає підготовка педагогічних кадрів, які повинні досконало володіти професійною мовленнєвою діяльністю.

Аналіз попередніх досліджень. У проблематиці, яка стосується характеристики і взаємодії різних чинників, що сприяють успішному розвитку професійного мовлення у студента, визначальними є погляди